

Nr

SERJA
DRUGA

9

W Y B Ó R
Z A W O D U
I PRZYGOTOWANIE
D O N I E G O

Wilno

OPRACOWAŁA
MARJA PRZEWŁOCKA
Kierowniczka Poradni Zawodowej
Tow. „Służba Obywatelska”

1935

SERJA DRUGA

BIBLIOTECKI PORADNI DYDAKTYCZNO - WYCHOWAWCZEJ
PRZY KURATORJUM O. S. WIL.

Co dwa miesiące ukazują się 3 numery (razem około 6 arkuszy druku).

Dotąd ukazały się następujące prace:

Nr. 1. *Śpiew w planie pracy nauczyciela szk. powsz.* — Praca zbiorowa pod redakcją Bronisławy Gawrońskiej.

Nr. 2—3. *Przemysł i Handel w Wileńskim i Nowogródzkim.* Opracował Teodor Nagurski.

Nr. 4. *Sztuka ludowa Wileńszczyzny i Nowogródzczyzny.* Opracował Witold Dynowski.

Nr. 5—6. *Plan pracy nauczyciela.* Część I. Plan dydaktyczny. W opracowaniu zbiorowym.

Nr. 7. *Plan pracy nauczyciela.* Część II. Plan wychowawczy. W opracowaniu zbiorowym.

Nr. 8. *Ludowa wytwórczość rzemieślnicza w wileńskim i nowogródzkim.* Opracował Lucjan Turkowski.

Nr. 9. *Wybór zawodu.* Opracowała Marja Przewłocka.

Ponadto tomik dodatkowy p. t. „*Wytyczne przy opracowywaniu planu wychowawczego szkoły powsz.*”. W opracowaniu zbiorowym.

Wszystkie prace na tematy regionalne obejmują cały teren Okr. Szkoln. Wileńskiego.

Roczna prenumerata Biblioteczki wynosi zł. 7.20. Przy zgłoszeniu przedpłaty należy wpłacić za zaległe numery t. j. odrazu za pół roku zł. 3.60, następnie opłacać po zł. 1.20 co dwa miesiące na konto Stanisława Turskiego - P. K. O. Nr. 141.401 (podać tylko numer i nazwisko). Na odwrotnej stronie blankietu nad. P. K. O. konieczne jest podanie za jaki okres i którą ratę się wpłaca.

„Wytyczne przy opracowywaniu planu wychow.” otrzymuje każdy prenumeratorem za dopłatą 25 gr.

W handlu każdy numer Biblioteczki kosztuje dwukrotnie.

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

WRC0166665

1216

24042

BIBLIOTECKA PORADNI DYDAKTYCZNO - WYCHOWAWCZEJ
PRZY KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO
SERJA DRUGA

Nr. 9

WYBÓR ZAWODU I PRZYGOTOWANIE DO NIEGO

OPRACOWAŁA

MARJA PRZEWŁOCKA
KIEROWNICZKA PORADNI ZAWODOWEJ
STOW. „SŁUŻBA OBYWATELSKA“

3848

W I L N O 1 9 3 5

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA
POZNAŃ — WARSZAWA — WILNO — LUBLIN

120

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁ STANISŁAW TURSKI

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

WRO0166665

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
COPYRIGHT BY STANISŁAW TURSKI, 1935

Centr. Biblioteka Pedagog.
Kuratorium Okr. Szkoln. Wrocł.
we Wrocławiu

RP

inw. 3842

I.

NAUCZYCIEL, JAKO DORADCA ZAWODOWY

§ 68 Statutu publicznych szkół powszechnych poleca, by „Kierownik łącznie z gronem nauczycielskiem w miarę możliwości ułatwili uczniom, pozostającym ostatni rok w szkole, poinformowanie się o zawodach ewentualnie przy pomocy poradni zawodowych”. Ponadto materiał nauczania w programie historii na kl. VII zawiera: „Główne rodzaje zawodów w Polsce i przygotowanie do nich (z uwzględnieniem środowiska)”.

Praca niniejsza ma na celu przyjście z pomocą nauczycielstwu w zrealizowaniu przytoczonych ustępów Statutu i Programu.

Poinformowanie o zawodach uczniów, pozostających ostatni rok w szkole przy pomocy poradni zawodowej jest możliwe do skutecznego na terenie naszego Okręgu tylko w Wilnie, gdzie poradnia taka istnieje. Poza Wilnem nauczycielstwo musi sobie radzić w tych sprawach samo. Wprawdzie można o potrzebne informacje zwracać się listownie do poradni wileńskiej (Poradnia Zawodowa Stow. Służba Obywatelska, Wilno, ul. Mickiewicza 22) jednak tą drogą da się załatwić tylko pojedyncze, poszczególne wypadki, wymagające specjalnych wyjaśnień. Staje się więc koniecznym, by kierownicy i nauczyciele zdobyli wiadomości niezbędne do tego, by móc samym poinformować uczniów, opuszczających szkołę o różnych zawodach i warunkach przygotowania się do nich. Trudno oczywiście wymagać od nauczyciela szkoły powszechnej, by się wykształcił na wykwalifikowanego doradcę zawodowego. Chodzi tylko o to, by zdobył w tym kierunku pewne konieczne nastawienie i aby posiadał najniezbędniejsze informacje.

Wymagać to będzie od nauczyciela:

- 1) zorientowania się w przydatności i warunkach uczniów z punktu widzenia ich przyszłej pracy zawodowej,
- 2) ogólnej orientacji w poszczególnych zawodach,
- 3) znajomości warunków przygotowania się do poszczególnych zawodów.

Jeżeli chodzi o zorientowanie się w uczniach od strony ich przyszłej pracy zawodowej, to należy tu brać pod uwagę:

- 1) uzdolnienia i zainteresowania,
- 2) stan zdrowia i warunki fizyczne,
- 3) stan materialny i możliwości kształcenia się.

Poznanie uzdolnień i zainteresowania ucznia jest podstawą całej pracy dydaktycznej i wychowawczej nauczyciela w szkole, nie będzie więc stanowiło dla niego jakiegoś nowego i specjalnego zadania. Chodzi o to, by nauczyciel nastawił się na to obserwowanie i poznawanie nie tylko od strony wymagań i potrzeb szkoły lecz i od strony przyszłego zawodu ucznia. Obserwacja pracy i życia dziecka w szkole w ciągu jego siedmioletniego w niej pobytu pozwoli nauczycielowi przy dobrych chęciach zorientować się w tej sprawie zupełnie dokładnie.

Postępy dziecka w nauce poszczególnych przedmiotów, jego uzdolnienia do zajęć rękodzielnych, stopień staranności i dokładności wykonywanych przez niego prac i zadań, jego ulubione zabawy i lektura, jego zachowanie się, stosunek jego do kolegów i t. p. — wszystko to stanowi obfity materiał, którym rozporządza każdy nauczyciel i na podstawie którego może określić przydatność lub nieprzydatność ucznia do tego lub innego zawodu. Trzeba liczyć się z tem, że z wybitnymi uzdolnieniami zawodowymi spotykamy się w życiu bardzo rzadko. W wypadkach w których się z nimi spotykamy, wybór zawodu, oczywiście nie następuje żadnych trudności. Przeważnie jednak będziemy mieli do czynienia z uzdolnieniami przeciętnymi a nawet miernymi i to najczęściej nie określonymi wyraźnie w jakimś jednym kierunku. Przeciętny chłopak, mający pewne przeciętne uzdolnienie do zajęć rękodzielniczych, może najczęściej równie dobrze zostać cieślą czy murarzem, ślusarzem czy stolarzem, garncarzem czy malarzem, szewcem czy bednarzem i t. p. Dlatego obok uzdolnień, które przeważnie nigdy nie będą zupełnie wyraźne, trzeba jeszcze wziąć pod uwagę zainteresowania i zamiłowania.

Uczuciowe ciążenie do tego lub innego rodzaju pracy, które posiada dziecko, jest bardzo ważnym, obok uzdolnień, czynnikiem, który nauczyciel winien wziąć pod uwagę doradzając dziecku wybór tego czy innego zawodu. Dochodzi tu ponadto stan zdrowia dziecka, który winien być zbadany przez lekarza z punktu widzenia przydatności do tego lub innego zawodu. Zasadniczo przy pewnych osłabieniach fizycznych niektóre zawody należy wy-

kluczyć. Zawód kowala czy stolarza nie da się wykonywać przy słabej konstrukcji fizycznej i wątlých płucach, zawód hafciarki— przy słabym wzroku i t. p. To też we wszelkich tego rodzaju wątpliwych wypadkach należy zasięgnąć porady lekarza. W pewnych zawodach poza stanem zdrowia, należy brać pod uwagę i warunki fizyczne zewnętrzne. Przy zawodach, wymagających obcowania z ludźmi (fryzjer, ekspedjent i t. d.), wykluczona jest rażąca powierzchowność i przykre dla oka ułomności fizyczne.

I w końcu ostatni czynnik, który należy przyjąć pod uwagę, to warunki materialne ucznia: możliwości kształcenia się i warunki zarobkowania w danym zawodzie. W każdym zawodzie można się kształcić dłużej lub krócej, zdobywać niższe lub wyższe kwalifikacje, szkolić się tańszym (termin) lub droższym (szkoła zawodowa) sposobem. Możliwość zarobkowania w jednych zawodach osiąga się prędzej i łatwiej, w innych później i trudniej. W związku więc ze stanem materialnym ucznia nauczyciel winien wziąć pod uwagę i rozważyć wymienione czynniki.

Oczywiście, że określanie przydatności ucznia do tego czy innego zawodu winno się opierać na znajomości zawodów wogóle. Nie możemy w szczytłych ramach niniejszej pracy wyliczać i charakteryzować wszystkich zawodów. Tych którzyby chcieli gruntowniej przestudjować tę sprawę, odsyłamy do literatury specjalnej. Dla przeciętnych jednak potrzeb poradnictwa zawodowego, jakie może dać szkoła powszechna swoim wychowankom wystarczy, by nauczyciel zdobył sobie pewną orientację w zawodach sam, drogą obserwacji i odpowiedniego przemyslenia sprawy. Trzeba tu zorientować się w następujących zagadnieniach.

- 1) jakie zdolności i właściwości psychiczne i fizyczne potrzebne są w każdym zawodzie,
- 2) jakie są warunki pracy w każdym zawodzie.
- 3) jakie są widoki zarobkowania w każdym zawodzie.

Drogą wycieczek do różnych warsztatów pracy i szkół zawodowych, drogą obserwacji tej pracy, drogą rozmów z pracownikami różnych zawodów nauczyciel stopniowo może zdobyć sobie potrzebne wiadomości. Wycieczki do warsztatów pracy i szkół zawodowych są równie potrzebne dla nauczycieli jak i dla uczniów. Należy więc poznać wraz z dziećmi warsztaty pracy i szkoły zawodowe w swoim środowisku, a organizując wycieczki szkolne do dalszych ośrodków, przewidzieć w planie ich zwiedzania rów-

niez warsztaty pracy i szkoły zawodowe, których nie ma w swoim środowisku.

W razie gdyby nauczycielstwo na terenie Okręgu zechciało swoje wiadomości w dziedzinie poznania zawodów rozszerzyć i pogłębić, poradnia zawodowa w Wilnie mogłaby zorganizować kurs poradnictwa zawodowego dla nauczycieli szkół powszechnych w oparciu o wycieczki do warsztatów pracy i szkół zawodowych na terenie m. Wilna. Co się tyczy zapotrzebowania tego czy innego rodzaju pracowników na rynku pracy, jest to sprawa, w której przy obecnej sytuacji gospodarczej nic pewnego ustalić się nie da. Konjunktury rynku pracy są zmienne, a w obecnej chwili kryzysu i bezrobocia niema takich zawodów, któreby zapewniały bezwzględną pewność zarobku. Trzeba się starać zorjentować w konjunkturach swego środowiska, można ponadto w poszczególnych wypadkach zwracać się po informacje do wymienionej już Poradni Zawodowej w Wilnie, samorządów gospodarczych (Izb Rzemieślniczych, Przemysłowo-Handlowych i Rolniczych) oraz związków zawodowych.

Zasadniczo jednak trzeba stanąć na stanowisku, że w dobie dzisiejszego bezrobocia nikt nie może mieć pewności, że dostanie pracę w swoim zawodzie, ale też i nie może zupełnie zwątpić, że jej nie dostanie. W każdym zawodzie mamy pewien odsetek zbywających rąk do pracy i cały szereg różnych okoliczności składa się na to, komu się uda a komu się nie uda tę pracę otrzymać. Nauczyciel więc, doradzając wybór zawodu, powinienby kierować się raczej względami uzdolnień, zainteresowań, zamiłowań, warunków fizycznych i możliwości kształcenia się, niż konjunkturami na rynku pracy, gdyż wszelkie przewidywania co do tych konjunktur są dziś niepewne i zawodne.

W końcu ostatnia sprawa w której nauczyciel powinien posiadać ściśle informacje, to warunki przygotowania się do poszczególnych zawodów. Dokąd skierować ucznia, by mógł zdobyć przygotowanie do zawodu, który sobie obrał? Jeżeli uczeń musi na naukę wyjechać do obcego miasta, to gdzie i jakim kosztem można go ulokować? Są to informacje bardzo ważne, które w miejscowościach odległych od większych ośrodków trudno jest nieraz uzyskać, to też uważaliśmy za konieczne podać nauczycielstwu w niniejszej pracy dokładny wykaz szkół zawodowych w naszym Okręgu, warunków przyjęcia do nich, czasu trwania nauki, oraz wykaz burs i internatów, w których młodzież może zamieszkać.

Janina Rostkowska.

II.

SPOSOBY KSZTAŁCENIA SIĘ ZAWODOWEGO

Przygotowanie się do pracy zawodowej może iść dwiema drogami: drogą terminu i drogą szkolenia zawodowego.

Jeszcze doniedawna, wskutek słabego rozwoju szkolnictwa zawodowego, normalną drogą nauki rzemiosła było pójście do terminu. Obecnie, chociaż szkolnictwo zawodowe w ostatnich latach rozrosło się znacznie, jednak nie obejmuje jeszcze ono wszystkich zawodów i dlatego też w niektórych dziedzinach można zdobyć wykształcenie zawodowe jedynie drogą praktyki. Dla młodzieży nieposiadającej warunków materialnych do kształcenia się w szkole zawodowej termin jest nieraz jedynym środkiem zdobycia wykształcenia fachowego.

Terminowanie zapewnia sprawność w zawodzie, ale nie daje ogólnego wykształcenia, wprowadza niedorosłą młodzież od razu w środowisko pracy.

Otóż Ustawa Przemysłowa, przewidując po ukończeniu minimum 4-oddziałów szkoły powszechnej 3 lata praktyki w terminie u majstra, posiadającego kwalifikacje dla przyjmowania praktykantów tak w handlu jak i w przemyśle, równocześnie zobowiązuje do ukończenia 3-letniej (bezpłatnej) szkoły doksztalczącej, mającej na celu zaznajomienie młodzieży w wieku od lat 14—18, pracującej zawodowo w charakterze praktykantów, czy też płatnych robotników z podstawami naukowymi, niezbędnymi dla obranego zawodu, jak również z ulepszonymi metodami pracy, jednocześnie dając wykształcenie gospodarcze i obywatelskie.

Po 3 latach praktyki oraz po ukończeniu szkoły doksztalczącej, następuje egzamin przy Izbie Rzemieślniczej przed Komisją fachowców.

Praktykant otrzymuje wówczas stopień czeladnika.

Samodzielne stanowisko osiąga czeladnik najmniej po 3 latach praktyki i po egzaminie na mistrza. Uzyskanie stopnia mistrza daje prawo prowadzenia samodzielnie własnej pracowni i przyjmowania na naukę uczniów.

Stosunki prawne w dziedzinie przemysłu i handlu reguluje ustawa przemysłowa, nad wykonaniem której czuwają Inspektoraty pracy, Izby rzemieślnicze, oraz handlowo-przemysłowe. One normują czas pracy, płacę i stanowią opinię zawodową.

Drugim sposobem przygotowania się do pracy zawodowej jest ukończenie szkoły zawodowej, która, dając wykształcenie ogólne i fachowe, umożliwia przez to osiągnięcie lepszego stanowiska na obranym terenie pracy.

Szkoły zawodowe mają za zadanie przygotowywać inteligentnych pracowników do pełnienia czynności w różnych przedsiębiorstwach, oraz do samodzielnej pracy w zakresie obranej specjalności.

Na nauczanie w Szkole Zawodowej wszelkich typów składa się: 1) przygotowanie zawodowe, 2) przygotowanie ogólne.

Przygotowanie zawodowe, ujęte w programie przedmiotów zawodowych i przedmiotów pomocniczych ściśle z zawodem związanych, ma za zadanie dać młodzieży całokształt wiadomości i usprawnień, niezbędnych dla świadomego i należytego spełniania czynności zawodowych.

Do upracticznienia tego przygotowania, oraz bliższego związania z życiem służy: 1) organizowanie pracowni i warsztatów wytwórczych na terenie szkoły, 2) organizowanie praktyk w czasie trwania nauki szkolnej dla młodzieży poza terenem szkoły w działach: kupieckim, mechanicznym i innych, zależnie od typu danej szkoły, 3) wykorzystanie kontaktu szkoły ze sferami i organizacjami gospodarczymi.

Przygotowanie ogólne zmierza w szkole zawodowej do podniesienia poziomu kulturalnego młodzieży i do jej wyższego wyrobienia umysłowego przez poznanie (w zakresie potrzebnym inteligentnemu pracownikowi-obywatelowi) kultury duchowej i materialnej Polski.

Kształcenie ogólne ma jednocześnie umożliwić młodzieży korzystanie ze współczesnych zdobyczy kulturalnych, oraz rozszerzanie horyzontów zainteresowań zawodowych i ogólnych.

Wychowanie w tychże szkołach zawodowych zmierza do rozwijania w młodzieży tych cech charakteru i dyspozycji umysłowych, które są niezbędne dla owocnej pracy w ich zawodowym życiu gospodarczym. Do tych cech należą w szczególności: rzetelność, pomysłowość, przedsiębiorczość, wytrwałość i silna wola,

uzdolnienie organizacyjne, takt i uprzejmość, spostrzegawczość, szybka orientacja, podzielna i skupiona uwaga.

Typy szkół zawodowych różnią się między sobą:

- 1) wymaganem wykształceniem kandydatów,
- 2) poziomem i zakresem nauczania przedmiotów ogólnokształcących i teoretycznych zawodowych,
- 3) ilością lat nauki.

Na terenie Kuratorjum Okręgu Wileńskiego Szkolnego egzystują następujące szkoły zawodowe, oparte o różne stopnie szkoły powszechnej:

- 1) Szkoły Zawodowe niższe, oparte o szkołę powszechną I-go stopnia organizacyjnego, lub o 5 oddziałów II-go i III-go stopnia. Są to szkoły rzemieślniczo-przemysłowe, żeńskie szkoły przemysłowe, szkoły gospodarcze, oraz ludowe szkoły rolnicze.
- 2) Szkoły zawodowe średnie, oparte o szkołę powszechną II-go i III-go stopnia organizacyjnego, dające wykształcenie fachowe i średnie wykształcenie ogólne, uprawniające w służbie państwowej, lub samorządowej do zajmowania stanowiska urzędnika II kategorii. Są to gimnazja zawodowe, szkoły handlowe, agrotechniczne, ogrodnicze, techniczne, oraz szkoły przemysłowe i przemysłowo-handlowe żeńskie, jak również szkoły położnych i seminarja ochraniarskie.
- 3) Szkoły zawodowe licealne, oparte o 6 klas gimnazjum ogólnokształcącego, dające możliwość głębszego wykształcenia fachowego. Są to szkoły techniczne, oraz Instytut Nauk Handlowo-Gospodarczych.

W obrębie każdego z wyżej wymienionych rodzajów szkół zawodowych młodzież znajdzie pewne bogactwa działów tak, że, mając ukończoną szkołę powszechną bez względu na jej stopień organizacyjny, może gruntownie przygotować się do pracy zawodowej.

III.

WYKAZ SZKÓŁ ZAWODOWYCH

na terenie Okręgu Szk. Wil.

SZKOŁY ZAWODOWE

oparte o Szkoły Powszechne I-go stopnia względnie o 5 oddziałów
szkół II-go i III-go stopnia

SZKOŁY RZEMIEŚLNICZO-PRZEMYSŁOWE

Celem szkół rzemieślniczo-przemysłowych jest kształcenie rzemieślników różnych zawodów w odniesieniu do drobnych warsztatów i ich potrzeb, oraz przygotowanie do pracy zawodowej samodzielnej.

Do szkół rzemieślniczych przyjmowani są kandydaci w wieku 14—17 lat.

Kurs nauki trwa 3 lata.

Rozpoczęcie lekcji 1 września.

Absolwenci szkół rzemieślniczo-przemysłowych mają prawo do składania egzaminów czeladniczych.

L. P.	Nazwa i adres Szkoły	Działy	Opłata roczna zł.	Internaty przy Szkole
1	Państwowa Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa. Lida, Suwalska 182.	Ślusarsko-Mechaniczny	90.—	Internat
2	Państwowa Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa. Suwałki, 3-go Maja 17.	Ślusarsko-Mechaniczny	90.—	Internat
3	Państwowa Szkoła Rzemiosł Budowlanych. Wilno, Kopanica 5.	Murarski i Ciesielski	40.—	Internat
4	Prywatna Szkoła Przemysłowa Zak. Wychowawczego Św. Józefa. Dworzec pow. Lidzki	Stolarski i Szewcki	—	Internat
5	Prywatna Męska Żydowska Szkoła Rzemieślnicza im. Bregmana. Język wykładowy żydowski. Grodno.	Ślusarsko-Mechaniczny Stolarsko-Meblowy	—	—
6	Prywatna Szkoła Rzemiosł P. M. S. Grodno.	Ślus.-Mechan. Kowal. i Stolar.	150.—	Internat. Opłata 40 zł. m.
7	Prywatna Szkoła Męska Rzemieślniczo-Przemysłowa Towarzystwa Salezjanów. Wilno, Dobrej Rady 22.	Stolarski	—	Internat opłata 30 zł.
8	Prywatna Szkoła Odzieżowa im. „Promienistych” Tow. Światło. Wilno, Pohulanka 14.	Krawiecki	40.—	—
9	Prywatna 3-letnia Szkoła Zawodowa Męska Towarzystwa „Pomoc Pracy” (dla młodzieży żydowskiej). Wilno, Sułbocz 19.	Stolarski, Malarsko-Dekoracyjny	80.—	—

ŻEŃSKIE SZKOŁY PRZEMYSŁOWE

Mają na celu przygotowanie wykwalifikowanych pracownic w zakresie krawiectwa i bielizniarstwa.

Kurs nauk trzyletni.

Wiek od lat 14—18.

Rozpoczęcie nauki 1-go września.

Absolwentki szkoły mają prawo składać egzamina czeladnicze. Po trzech latach praktyki i uzupełnieniu znajomości zawodu mogą składać egzamin mistrzowski przy Izbie Rzemieślniczej. Mistrzynie krawiecka ma prawo prowadzić własną pracownię i przyjmować uczenie.

L. P.	Nazwa i adres szkoły	Opłata roczna zł.	Internaty przy szkołach
1	Prywatna Szkoła Zawodowa Żeńska T-wa Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolnej wśród żydów. Grodno, Pereca 6.	50.—	—
2	Prywatna Szkoła Zawodowa Żeńska Zw. Ziemian pow. Lidzkiego. Iszczołna, p-ta Skrzybowce	30.—	Internat, opłata zł. 30 miesięcznie.
3	Prywatna Żeńska Szkoła Zawodowa P. M. S. N.-Wilejka, Szkolna 10.	100.—	—
4	Prywatna Żeńska Szkoła Zawodowa Zw. Pracy Obyw. Kobiet. Suwałki, Kościuszki 87.	100.—	—
5	Prywatna Żeńska Szkoła Zawodowa Sejmiku Święciańskiego. Święciany, 3-go Maja 3.	30.—	Bursa Zw. Pr. Obyw. Kobiet. Opłata 30 zł. miesięcznie.
6	Prywatna Żeńska Szkoła Zawodowa Zw. Kobiet Żydowskich. Wilno, Wielka 30.	50.—	—
7	Prywatna Żeńska Szkoła Zawodowa Stow. „Służba Obywatelska“. Wilno, Mickiewicza 7—4.	100.—	—
8	Prywatna Szkoła 3-y klasowa Zawodowa Żeńska T-wa „Pomoc Pracy“. Wilno, Subocz 19.	100.—	—

SZKOŁY GOSPODARCZE

Mają za zadanie przygotowanie dziewcząt do racjonalnego zorganizowania własnego gospodarstwa domowego względnie wykszolenie ich w zakresie pracy domowej traktowanej jako zawód.

Racja bytu tych szkół leży choćby w tem, że zapotrzebowanie na inteligentne, umięjętne i sumienne pracowniczki domowe stale wzrasta i przekracza wielokrotnie ilość absolweńtek tych szkół.

Wiek od 14—18 lat.

PRYWATNA ŻEŃSKA SZKOŁA GOSPODARCZA DOMOWEGO
SS. SERAFITEK W WILNIE
ul. Brzeg Antokolski 11.

Kurs nauki 2 letni

Opłata za naukę zł. 50 rocznie.

Rozpoczęcie lekcji 1-go września.

Przy szkole egzystuje internat.

SZKOŁA PRACOWNIC DOMOWYCH ZRZESZENIA WOJEWÓDZ-
KIEGO ZWIĄZKU PRACY OBYWATELSKIEJ KOBIET W WILNIE,
ul. Jagiellońska 3—5.

Kurs nauki 1-roczny.

Opłata zł. 50 rocznie.

Rozpoczęcie lekcji 1-go września.

Przy szkole egzystuje Schronisko Z. P. O. K.

LUDOWE SZKOŁY ROLNICZE

Mają one na celu praktyczne przygotowanie zawodowe młodzieży wiejskiej do pracy w gospodarstwach rolnych włościańskich oraz przysposobienia jej do obowiązków, jakie nakłada na gospodarzy i gospodynie wiejskie rodzina, społeczeństwo i Państwo.

Program nauki obejmuje oprócz przedmiotów ogólnokształcących przedmioty zawodowe: urządzenie i prowadzenie gospodarstw włościańskich, produkcja roślinna (ogrodnictwo, rolnictwo), produkcja zwierzęca: (hodowla, pszczelnictwo).

W szkołach żeńskich program uwzględnia specjalne potrzeby gospodyni wiejskiej więc działy: gospodarstwa domowego (gotowanie, różne przetwory), robót ręcznych (krój, szycie, pranie, prasowanie) i porządków. Ludowe szkoły rolnicze kładą specjalny nacisk na praktyczną stronę nauczania, którego ośrodkiem jest

odpowiednio zorganizowane gospodarstwo szkolne służące jako warsztat do zajęć praktycznych.

Nauka w ludowych szkołach rolniczych (za wyjątkiem szkoły w Kuszelewie) trwa 11 miesięcy i rozpoczyna się w szkołach męskich 15 stycznia, a w szkołach żeńskich 15 listopada (możliwe, że termin ten w szkołach żeńskich zostanie przesunięty). Nauka w ludowej szkole rolniczej w Kuszelewie trwa w ciągu 2-ech zim od 5 listopada do do 31 marca, przyczem latem uczniowie odbywają obowiązkowe praktyki pod kierunkiem nauczycieli w gospodarstwach swoich lub szkolnych.

Podczas nauki uczniowie i uczennice obowiązani są mieszkać w internatach, zorganizowanych we wszystkich szkołach i będących pod stałą opieką nauczycieli, pokrywając właściwe koszty utrzymania w granicach 15—25 złotych miesięcznie. Uczniowie i uczennice niezamożni mają możność ubiegać się o stypendja na częściowe lub całkowite pokrycie tych kosztów.

Opłaty za naukę prócz wpisowego (w państwowych szkołach 10 zł.) szkoły nie pobierają.

Do szkół rolniczych przyjmowani są chłopcy w wieku od 17—24, dziewczęta od 16 lat.

Pierwszeństwo mają dzieci rolników wracające po ukończeniu szkoły na własne gospodarstwa rolne.

Lp.	Nazwa Szkoły	Adres Szkoły
1	Państwowa Szkoła Rolnicza Męska	Grzybów, p-ta Słonim
2	" " " "	Łuczaj, pow. Postawski
3	Samorządowa Szkoła Rolnicza Męska	Antonów, p-ta Boruny, pow. Oszmiański
4	" " " "	Berdówka, p-ta Lida
5	" " " "	Bukiszki, p-ta Wilno
6	" " " "	Łazduny, p-ta Juraciszki, pow. Wołohyński
7	" " " "	Opsa, p-ta Opsa, pow. Braślawski
8	" " " "	Kuszelewo, pow. Nowogródzki
9	Państwowa Szkoła Rolnicza Żeńska	Antowil, p-ta Wilno
10	" " " "	Bereźna, p-ta Mir, pow. Stołpecki
11	" " " "	Różanka, p-ta Różanka Pacowska, pow. Szcuczyński
12	Samorządowa Szkoła Rolnicza Żeńska	Kutnów, pow. Suwałki
13	" " " "	Święciany

GIMNAZJA ZAWODOWE

B. oparte o 6 oddziałów szkoły powszechnej II-go i III-go stopnia.

Do gimnazjum przyjmowani są kandydaci w wieku 14—17 lat.

Rozpoczęcie nauki 1-go września.

Nauka zasadnicza 4-letnia.

Na terenie Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego będą istniały od roku szkolnego 1935/6 następujące gimnazja: mechaniczne oraz elektryczne męskie i krawieckie oraz kupieckie żeńskie.

GIMNAZJA ZAWODOWE

Kształcą pełnowartościowego fachowego rzemieślnika posiadającego obok praktycznego i teoretycznego przygotowania zawodowego, również odpowiedni zasób ogólnego wykształcenia. Szkoła ta stwarza nie tylko wysoko wykwalifikowanego fachowca i światłego obywatela, lecz przez zrównanie poziomu ze szkołami ogólnokształcącymi, podnosi w oczach społeczeństwa rzemiosło do należnego mu poziomu, rozwija zrozumienie wartości pracy rzemieślniczej, jednocześnie przysparza rzemiosłu ludzi, stanowiących pewnego rodzaju elitę zawodową.

PAŃSTWOWE GIMNAZJUM ELEKTRYCZNE

w Wilnie, przy ul. Kopanica 5.

Ma za zadanie przygotować młodzież do pracy w obranym kierunku zawodu elektromonterskiego, wykształcić inteligentnych pracowników, którzy swą wartością i przydatnością życiową będą mogli wpłynąć na podniesienie poziomu zawodu montera-elektryka oraz zapewnić mu należne stanowisko społeczne.

W klasie 4-ej wyodrębnia się specjalizacje: a) techniki prądów silnych i b) teletechniki i radjotechniki.

PAŃSTWOWE GIMNAZJUM MECHANICZNE

w Wilnie, przy ul. Kopanica 5.

Ma za zadanie przygotować młodzież do pracy w obranym kierunku zawodów ogólnomechanicznych, i wykształcić inteligentnych rzemieślników, którzy swą wartością i przydatnością życiową będą mogli wpłynąć na podniesienie poziomu rzemiosł metalowych i zapewnienie rzemieślnikowi należnego mu stanowiska społecznego.

Pod względem programowym gimnazjum mechaniczne uwzględnia w klasie pierwszej i drugiej w odpowiednim stopniu zarówno kowalstwo, ślusarstwo, jak i obróbkę mechaniczną (głównie tokarstwo) w klasach wyższych wyodrębniają się kierunki: a) obróbki maszynowej w kl. III i IV, b) kowalstwo w kl. IV, c) ślusarstwo w kl. IV.

PAŃSTWOWE GIMNAZJUM KRAWIECKIE ŻEŃSKIE

w Wilnie, przy ul. Królewskiej 8.

Ma za zadanie praktyczne kształcenie dla przemysłu krawieckiego pracownic, które posiadając odpowiedni zasób wiadomości teoretyczno-zawodowych i ogólnych, byłyby usprawnione w wykonywaniu robót w zakresie krawiectwa damskiego oraz dziecięcego.

Ośrodkiem nauczania jest warsztat krawiecki. Podstawą programową stanowi praktyczna nauka kroju, modelowania i szycia. Program uwzględnia przede wszystkim: rysunek zawodowy z kompozycją, materiałoznawstwo, organizację warsztatu krawieckiego (pod względem technicznym, handlowym, administracyjnym), oraz wiadomości pomocnicze ściśle związane i niezwiązane z zawodem.

PAŃSTWOWE GIMNAZJUM KUPIECKIE ŻEŃSKIE

w Wilnie, przy ul. Wileńskiej 10.

W zasadzie jest 3-letnie, 4-y zaś rok specjalizuje w różnych kierunkach handlowych.

Gimnazjum kupieckie dąży do wykształcenia inteligentnych i sprawnych pracowników dla przedsiębiorstw handlowych, przy czym wysuwa na pierwszy plan czynności w handlu detalicznym i hurtowym.

Podstawę programową stanowią następujące przedmioty: organizacja i technika handlu, technika reklamy, towaroznawstwo, geografja gospodarcza, księgowość, oraz korespondencja.

ŚREDNIE SZKOŁY ZAWODOWE
oparte o 7 oddziałów szkoły powszechnej.

I. SZKOŁY HANDLOWE

Mają za zadanie kształcenie młodzieży w kierunku Kupiecko-Handlowym, przygotowując swych wychowanków do pracy zawodowej w przedsiębiorstwach handlowych, przemysłowych, oraz w biurach państwowych, samorządowych prywatnych i w spółdzielniach.

Kurs nauki 3 lub 4-letni.

Przyjmowani są kandydaci w wieku od 13—17 lat.

Rozpoczęcie nauki 1 września.

L. p.	Nazwa i adres Szkoły	Opłata roczna zł.	Internaty przy Szkołach
1	Czteroletnia Męska Szkoła Handlowa Stow. Kupców Przemysłowców Chrześcijan. Wilno, Biskupia 4.	250.—	—
2	Prywatna Męska 3-klasowa Szkoła Handlowa z 4-tą klasą specjalną o kierunku spółdzielczym im. St. Staszycza. Wilno, Ludwiskarska 4.	185.—	—
3	Prywatna 4-letnia Koedukacyjna Szkoła Handlowa P. M. S. Baranowicze, Senatorska 12	250.—	Bursa Polsk. Mac. Szk. Opłata zł. 40 mies.
4	3-klasowa Koedukacyjna Szkoła Handlowa P. M. S. Grodno, Listowskiego 33.	250.—	Bursa dla dziewcząt
5	3-klasowa Koedukacyjna Szkoła Handlowa I. Sassa. Grodno, Listowskiego 5.	—	—
6	Prywatna Koedukacyjna 3-klasowa Szkoła Handlowa z 4-tą klasą specjalną o kierunku samorządowym, Stow. „Przyjaciół Oświaty”. Smorgonie, Mickiewicza 31.	220.—	Bursa dla dziewcząt. Opłata za utrzymanie zł. 43 miesięcznie.
7	Prywatna Koedukacyjna 3-klasowa Szkoła Handlowa z 4-tą klasą specjalną o kierunku spółdzielczym Kolegium Ks. Ks. Pijarów. Lida, Suwalska 68.	300.—	—
8	Prywatna 3-klasowa Koedukacyjna Szkoła Handlowa T. N. S. ze specjalną 4-tą klasą o kierunku spółdzielczym. Suwałki, Kościuszki 40.	100.—	—
9	Prywatna 4-letnia Koedukacyjna Szkoła Handlowa Żyd. Stow. „Jabne”. Wołkowysk, Grodzieńska 7.	—	—
10	Prywatna Koedukacyjna 4-letnia Szkoła Handlowa im. St. Staszycza. Wołożyn.	—	—
11	Prywatna Koedukacyjna Żyd. Szkoła Przyzposobienia Kupieckiego Michała Rojaka. Głębokie.	—	—
12	Prywatna Koedukacyjna Żyd. Szkoła Przyzposobienia Kupieckiego Gesundheitta. Wilno, Trocka 1.	—	—

PAŃSTWOWA ŚREDNIA SZKOŁA ROLNICZA-LEŚNA
w Żyrowicach (pow. Słonimski, p-ta Żyrowice).

Ma na celu kształcenie samodzielnych teoretycznie i praktycznie przygotowanych do pracy w swoim zawodzie techników rolnych i leśnych i instruktorów przy Sejmikach, T-wach Rolniczych, oraz samodzielnych kierowników gospodarstw średnich.

Nauka w szkole trwa 3 lata. Po ukończeniu szkoły obowiązuje rok praktyki oraz egzamin główny, po zdaniu którego uczeń uzyskuje tytuł technika rolnego lub leśnego.

Wiek wymagany od 14—20 lat.

Przyjmowani są kandydaci z wykształceniem 7 oddziałów szkoły powszechnej po złożeniu egzaminu sprawdzającego z języka polskiego i matematyki, kandydaci zaś po ukończeniu 6-ciu kl. gimnazjum bez egzaminów.

Opłata szkolna wynosi zł. 40.—półrocznie.

Rozpoczęcie wykładów 1-go września.

Przy szkole istnieje internat.

Całkowite utrzymanie zł. 40.—miesięcznie.

PAŃSTWOWA ŚREDNIA KOEDUKACYJNA SZKOŁA OGRODNICZA
w Wilnie, przy ul. Sołtaniska 50.

Ma na celu kształcenie samodzielnych, teoretycznie i praktycznie przygotowanych do pracy w swoim zawodzie techników ogrodniczych, instruktorów ogrodnictwa przy samorządach terytorjalnych, samodzielnych kierowników gospodarstw średnich ogrodniczych oraz techników dla plantacji miejskich.

Kandydaci są przyjmowani w wieku od 16—18 lat.

Opłata za naukę wynosi zł. 190.—rocznie.

Wymagane są egzamina sprawdzające z matematyki i polskiego.

Początek roku szkolnego 1-go września.

SZKOŁY TECHNICZNE

Mają za zadanie kształcenie techników.

Po ukończeniu szkoły i odbyciu programowej praktyki absolwenci uzyskują świadectwo technika.

Kurs nauki na wydziałach trwa 4 lata.

Kandydaci są przyjmowani w wieku 14—18 lat.

Egzamin sprawdzający z matematyki, języka polskiego, rysunku odręcznego.

Początek zajęć — 1-go września.

L. p.	Nazwa i adres Szkoły	Wydziały	Opłata zł.	Internaty przy szkołach
1	Państwowa Szkoła Techniczna Im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wilno, Holendernia 12.	Mechaniczno- przemysłowy	145.—	
2	Państwowa Szkoła Techniczna Im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wilno, Holendernia 12.	Drogowo- wodny	130.—	
3	Prywatna Szkoła Drogowa Polskiej Macierzy Szkolnej. Baranowicze, ul. Senatorska 121.	Drogowy	250.—	
4	Prywatna Męska Szkoła Techniczna Żydowskiego T-wa Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolniczej wśród Żydów. Wilno, Gdańska 3.	Mechaniczny i Elektro- techniczny	313.—	

PRYWATNA ŻEŃSKA SZKOŁA PRZEMYSŁOWA PP. BENEDYK- TYNEK W NIEŚWIEŻU

Daje wykształcenie ogólne i zawodowe, szkoła posiada dział krawiecko-bielizniarski.

Kurs trwa 3 lata.

Wiek od 14 do 18 lat.

Opłata wynosi zł. 100 rocznie.

Rozpoczęcie lekcji 1-go września.

Przy szkole egzystuje internat.

Opłata za utrzymanie zł. 30 miesięcznie (względnie równoważnik w produktach).

PAŃSTWOWA ŻEŃSKA SZKOŁA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA
w Grodnie, przy ul. Witoldowej 28.

Szkoła posiada działy: krawiecko-bielizniarski, oraz handlowy.
Kurs nauki na dziale przemysłowym 4-letni, na dziale handlowym 3-letni.

Wiek od 14 do 18 lat.

Opłata za naukę wynosi w dziale przemysłowym zł. 90,
w dziale handlowym zł. 130 rocznie.

Przy wstąpieniu do szkoły wymagany jest egzamin sprawdzający: z polskiego i arytmetyki.

Rozpoczęcie nauki 1-go września.

PAŃSTWOWA SZKOŁA POŁOŻNYCH
w Wilnie, przy ul. 3-go Maja 8.

Przyjmuje kandydatki w wieku od 18—35 lat.

Pierwszeństwo mają osoby pochodzące z prowincji oraz z wyższym cenzusem naukowym.

Kurs nauki trwa 2 lata.

Opłata wynosi zł. 50 rocznie.

Przy szkole egzystuje internat.

Opłata za całkowite utrzymanie zł. 40 miesięcznie (względnie w produktach).

PAŃSTWOWE SEMINARJUM OCHRONIARSKIE IMIENIA MARJI
KONOPNICKIEJ

w Wilnie, przy ul. Moniuszki 36.

Szkoła ma na celu przygotowanie wykwalifikowanych wychowawczyń przedszkoli.

Kurs nauk 3-letni.

Przy wstąpieniu do Seminarjum wymagany jest dobry słuch, oraz uzdolnienia artystyczne.

Wiek od 14—18 lat.

Opłata wynosi zł. 80 rocznie.

Rozpoczęcie lekcji 1-go września.

Egzamin wstępny sprawdzający ze śpiewu, religii, polskiego i matematyki.

Przy szkole egzystuje internat.

Całkowite utrzymanie zł. 45 miesięcznie.

SZKOŁY TYPU LICEALNEGO

oparte o 6 klas gimnazjum ogólnokształcące.

SZKOŁY TECHNICZNE

Mają na celu kształcenie techników.

Kurs nauki trwa 3 lata.

Kandydaci są przyjmowani w wieku od 15 do 19 lat.

Początek zajęć 1-go września.

PAŃSTWOWA SZKOŁA TECHNICZNA Im. MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO.

w Wilnie, przy ul. Holendernia 12.

Posiada Wydział Elektryczny (projektowane jest zorganizowanie w r. 1935/6 Wydziału Mierniczego).

Opłata roczna wynosi 170 zł.

INSTYTUT NAUK HANDLOWO-GOSPODARCZYCH POLSKIEGO TOWARZYSTWA KRZEWIENIA WIEDZY HANDLO- WEJ I EKONOMICZNEJ

w Wilnie, przy ul. Mickiewicza 18.

Instytut posiada wydziały: 1) Ogólno-Handlowy, 2) Rolniczo-Handlowy, 3) Samorządowy.

Nauka w Instytucie trwa 3 lata.

Na kurs 1-szy przyjmowane są osoby płci obojga, które posiadają conajmniej świadectwo ukończenia 6 klas gimnazjum, maturę liceum ogólnokształcącego, świadectwo ukończenia 3-ch kursów Seminarjum Nauczycielskiego, z prawami, świadectwo ukończenia szkoły handlowej-średniej.

Wiek od 16 lat. Opłata za naukę wynosi zł. 476.—rocznie.

Rozpoczęcie wykładów 1-go września.

W Y K A Z

Lektury z dziedziny Poradnictwa Zawodowego.

L. p.	A u t o r	T Y T U Ł	Miejsce i rok wyd.
1	Odette Simon	O Poradnictwie Zawodowym Nr. 50	Warszawa 1930 r.
2	Dr. L. Karpowiczowa	Jaki zawód obrać, informator dla dziewcząt część I. Zawody rzemieślnicze	Warszawa 1932 r.
3	„	Zawody społeczno - wychowawcze część II	„
4	„	Zawody biurowo-handlowe część III	„
5	W opracowaniu Komisji pod przewodnictwem Prof. K. Stolyhy	Zestawienie braków fizycznych i stanów patologicznych w zakresie zawodoznawstwa	Warszawa 1929 r.
6	Klemens Sokal	Karta indywidualna dziecka w szkołach powszechn. pow. lubelskiego i m. Lublina. Wskazówki metodyczne	Lublin 1927 r.
7	Stefan Błachowski	Psychojogja a wybór zawodu	Poznań 1925 r.
8	Z prac Instytutu psychotechnicznego w Warszawie	Co daje zbiorowe badanie psychotechniczne	Warszawa 1933 r.
9	Dr. F. Baumgarten	Badania uzdolnień zawodowych	Warszawa 1930 r.
10	Fr. Venulet	Dziedziczność i Konstytucja	Warszawa 1926 r.
11	„	Sprawozdanie z działalności T-wa „Patronat nad Polską Młodzieżą Rzemieślniczą“	Warszawa 1928 r.
12	Biblioteka Psychotechniczna Nr. 2	Księga Pamiątkowa I Ogólnopolskiej Konferencji Psychotechnicznej	Warszawa 1930 r.
		Poradnictwo Zawodowe w Lublinie. 1925—1928 r.	Lublin 1929 r.

W Y K A Z

Lektury z dziedziny Poradnictwa Zawodowego.

L. p.	A u t o r	T Y T U Ł	Miejsce i rok wyd.
13		Sprawozdanie z działalności miejskiej Pracowni Psychotechnicznej i Poradni Zawodowej T-wa „Patronat nad Młodzieżą Rzemieślniczą i Przemysłową” w Łodzi za rok 1930	Ł ó d ź 1931 r.
14	Dr. J. Rostkowska	Żeńska Młodzież Szkół Wileńskich i Wileński Kobiety Rynek Pracy	Wilno 1931 r.
15	Zygmunt Stempliński	Prasa Zawodowa w Polsce	Warszawa 1929 r.
16	Biegeleisen	Uświadomienie zawodowe młodzieży	Kraków 1929 r.
17	J. Weinbaum	O czym młodzież powinna wiedzieć przy wyborze zawodu.	L ó w 1933 r.

SPIS RZECZY.

	Str.
1. Nauczyciel, jako doradca zawodowy	3
2. Sposoby kształcenia się zawodowego	7
3. Wykaz Szkół Zawodowych	11
4. Wykaz lektury z dziedziny poradnictwa zawodowego	22

3849

06/172
08/173

01/07

Do nabycia nowa książka ilustrowana:

NAROCZ

NAJWIĘKSZE JEZIORO W POLSCE

40 ILUSTRACJI WEDŁUG ZDJĘĆ

JANA BUŁHAKA

TEKST OPISOWY TEGOŻ AUTORA
KSIĄŻKA ZAWIERA CZĘŚĆ INFORMACYJNĄ
I MAPE

Cena za ten piękny album tylko zł. 2.80

Wysłana po wpłaceniu należ-
K. O. Nr. 141.401 Stanisława
, lub za zaliczeniem

RES WYDAWCY:

22, STANISŁAW TURSKI

W KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA
W WILNIE

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA

RP 3848

5921